ІСТОРІЯ, ПЕДАГОГІКА, ПСИХОЛОГІЯ, ПРАВО, СОЦІОЛОГІЯ І ФІЛОСОФІЯ У СФЕРІ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ

Вплив занять спортивно-технічними видами спорту на соціалізацію дітей з особливими освітніми потребами

Ірина Когут, Вікторія Маринич, Єлизавета Шитікова

Національний університет фізичного виховання і спорту України, Київ, Україна

Вступ. Визначено мотиви дітей з особливими освітніми потребами до занять спортивно-технічними видами спорту, проаналізовано проблеми спільного навчання дітей в інклюзивному гуртку та узагальнено фактори, що сприяють успішній їх соціалізації на заняттях судномоделюванням. *Мета.* Обґрунтування факторів, що визначають вплив занять судномоделюванням на соціалізацію дітей з особливими освітніми потребами. *Методи.* Аналіз науково-методичної літератури, матеріалів мережі Інтернет, синтез та узагальнення, експертне опитування, методи математичної статистики. *Результати.* Спортивно-технічні види спорту представлені гуртками, що функціонують у закладах позашкільної освіти. Специфікою цих видів спорту є розробка, проєктування та оволодіння навичками конструювання різних моделей для подальшої участі у змаганнях. Виховний вплив занять судномодельним спортом проявляється у позитивних зрушеннях у поведінці дітей та за рахунок проєктно-технологічної діяльності покращує розумовий розвиток вихованців. Проведене експертне опитування дало змогу виявити фактори, що визначають успішність соціалізації дітей з особливими освітніми потребами під час занять судномоделюванням, проблеми та переваги інклюзивного навчання у спортивно-технічних видах спорту. Спортивно-технічні види спорту мають специфічні особливості для гуртkової роботи, тренувальної та змагальної діяльності. Регулярні заняття сприяють розвитку умінь та навичок для самостійності, працелюбності; розвивають дрібну моторику, творчі та дослідницькі здібності, просторове й логічне мислення, фантазію та уяву; покращують комунікативні здібності і формують уміння працювати в команді. Конструкторсько-графічна діяльність стимулює розвиток пізнавальних процесів дитини. Для успішної соціалізації дітей з особливими освітніми потребами під час занять судномодельним спортом та гуртkової роботи необхідно враховувати можливі виклики, що можуть виникати у процесі навчання дітей в інклюзивних групах, та мотиви дітей до занять.

Ключові слова: соціалізація, спортивно-технічні види спорту, діти з особливими освітніми потребами.

Iryna Kogut, Viktoriia Marynych, Yelizaveta Shytikova

EFFECTS OF PARTICIPATION IN TECHNICAL SPORTS ON THE SOCIALIZATION OF CHILDREN WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS

Abstract. The motives of children with special educational needs for sports and technical sports were identified, the issues of joint education of children in an inclusive group were analyzed and the factors that contribute to their successful socialization in ship modeling classes were generalized. Objective. To substantiate the factors determining the impact of ship modeling classes on the socialization of children with special educational needs. Methods. Analysis of scientific and methodological literature, Internet resources, synthesis and generalization, expert survey, and mathematical statistics. Results. Technical sports are represented by clubs operating

Kogut I., Marynych V., Shytikova Ye. Effects of participation in technical sports on the socialization of children with special educational needs. Theory and Methods of Physical education and sports. 2021; 2: 98–104
DOI: 10.32652/tmfvs.2021.2.98–104

Когут І., Маринич В., Шитікова Є. Вплив занять спортивно-технічними видами спорту на соціалізацію дітей з особливими освітніми потребами. Теорія і методика фізичного виховання і спорту. 2021; 2: 98–104
DOI: 10.32652/tmfvs.2021.2.98–104

Вступ. Спорт, як соціальний феномен, відіграє важливу роль у формуванні особистості. Соціалізація спортсмена відбувається під впливом батьків, тренерів та команди [10, 26]. Соціалізуюча функція спорту пов'язана з формуванням індивідуальності людини, а також включає виховний та ціннісно-нормативний аспекти [11, 27, 28].

Розвиток усіх складових самовдосконалення особистості, передовсім потреби у самоствердженні та самореалізації, що є невід'ємною частиною соціального становлення сучасної людини, відбувається саме в освітньому процесі [21]. Навчання дітей з особливими освітніми потребами (далі – ООП) спрямоване не лише на засвоєння знань, а й на формування практичних умінь і навичок, що необхідні у їх подальшій соціалізації [5, 8].

Питання соціалізації дітей висвітлено у працях багатьох дослідників соціології, педагогіки, психології, фізичної культури та спорту. Останніми роками актуальними стали дослідження, присвячені особливостям соціалізації осіб з інвалідністю [13, 18, 20]. Окремим аспектам соціалізації та соціальної адаптації дітей та молоді присвячені праці Н. Гордієнко (соціалізація підлітків та молоді з особливими потребами, 2012), Р. Попелюшко (особливості адаптації та соціалізації дітей ООП до умов інклюзивного навчання, 2015). Вітчизняні вчені досліджували проблеми соціалізації школярів засобами фізичного виховання та спорту у позанавчальний час [18],

© Ірина Когут, Вікторія Маринич, Єлизавета Шитікова, 2021

in out-of-school education institutions. Specific characteristics of these sports are the development, designing, and acquiring the skills to design various ship models for further participation in competitions. The educational impact of ship modeling sport includes positive changes in children's behavior and improvement of mental development of students due to design and technological activities. The expert survey identified the factors determining the success of socialization of children with special educational needs in the course of ship modeling classes, the problems and benefits of inclusive education in technical sports. Technical sports have specific features for group work, training and competitive activities. Regular classes promote the development of skills for independence and diligence; develop fine motor abilities, creative and research abilities, spatial and logical thinking, fantasy and imagination; improve communication skills and develop the ability to teamwork. Design and graphic activities stimulate the development of cognitive processes in the child. For the successful socialization of children with special educational needs during ship modeling classes and group work, it is necessary to take into account the possible challenges that may arise in the process of teaching children in inclusive groups, and children's motives for classes.
Keywords: socialization, technical sports, children with special educational needs.

значення фізичної культури і спорту у соціалізації дітей з ООП [12].

Соціалізація дітей з ООП та їх інтеграція в соціум є одним з ключових завдань освіти та спорту. Важливо задіяти всіх дітей в освітньому процесі, забезпечити рівні можливості для самореалізації, сформувати освічену, всебічно розвинуту особистість, яка володіє високими інтелектуальними здібностями та навичками критичного мислення. У цьому аспекті спортивно-технічні види спорту створюють можливості для набуття знань та реалізації власних здібностей у таких суміжних галузях, як наука, техніка та спорт. Навчально-тренувальний процес передбачає проєктування та виготовлення різних моделей (відповідно до обраного виду спорту) для участі у спортивних змаганнях.

Незважаючи на те що зацікавленість до процесу соціалізації дітей з ООП у сучасному освітньому просторі є доволі значною, недостатньо вивченими є аспекти, пов'язані з дослідженням впливу спортивно-технічних видів спорту на соціалізацію дітей з ООП, що й обумовлює актуальність наукового пошуку.

Мета дослідження – обґрунтування факторів, що визначають вплив занять судномоделюванням на соціалізацію дітей з особливими освітніми потребами.

Методи дослідження: аналіз науково-методичної літератури та матеріалів мережі Інтернет, систематизація та узагальнення даних з теми дослідження, експертне опитування, методи математичної статистики.

Результати дослідження та їх обговорення. У дослідженні взяли участь 15 експертів 20–70 років сфери освіти та фізичної культури і спорту. Серед них: завідувач відділу науково-технічної творчості центру позашкільної роботи, керівники гуртків судномоделювання м. Києва, тренери з судномодельного спорту, представники федерації судномоделізму і судномодельного спорту України. Стаж професійної (спортивної) діяльності експертів – від 1 до 40 років. Більшість тренерів, які брали участь в опитуванні, мали досвід роботи з особами з інвалідністю, зокрема з особами з порушенням слуху та опорно-рухового апарату, а також захворюваннями аутичного спектра. Також експертами були 15 батьків, чиї діти займаються судномоделюванням (усі учасники експертного опитування дали згоду на участь в опитуванні).

Для визначення впливу занять спортивно-технічними видами спорту на дітей з ООП було проведено експертне опитування. Експерти були залучені для визначення критеріїв, що стали основою для методичних розробок з питань організації інклюзивного навчання у гуртках спортивно-технічного профілю. Їм було запропоновано визначити мотиви дітей з ООП до занять спортивно-технічними видами спорту; фактори, що обумовлюють позитивний вплив занять спортивно-технічними видами спорту та сприяють успішній соціалізації дітей з ООП. Для проведення опитування розроблено анкету, яка містила 18 питань. Перша частина анкети передбачала отримання інформації про вік, стать, посаду і стаж роботи респондентів. Друга частина складалась з питань досліджуваної проблематики, а саме факторів та мотивів дітей, що необхідно враховувати під час організації інклюзивного навчання у гуртках спортивно-технічного профілю. Анкетування було проведено у відкритій формі.

Методи математичної статистики (середнє значення (X)) використано з метою аналізу та статистичної обробки отриманих результатів дослідження. Статистичну обробку матеріалів проводили за допомогою програмного пакета Microsoft Excel 2016.

Метод експертного оцінювання дозволив отримати необхідні кількісні результати за суб'єктивними оцінками експертів. Експертизу проводили за допомогою методу ранжування, за оцінки було обрано порядкову шкалу, за якою експерти оцінювали твердження за рангами від 1 до 7. Таким чином, найменший ранг, що дорівнює 1, відповідав найменш значущому твердженню експертизи, а найвищий ранг – 7 – найбільш значущому.

Визначення впливу занять спортивно-оздоровчою позашкільною діяльністю є актуальним питанням у сфері освіти та спорту. Актуальність цього питання також пов'язана з організацією та впровадженням інклюзивної освіти і створення умов для дітей з ООП.

Формування інклюзивних груп чи класів у гуртках спортивно-технічного профілю є актуальним для соціалізації дітей з ООП, оскільки створюється можливість для їх самореалізації, розвитку індивідуальних здібностей, що в цілому передбачає створення рівних умов для всіх дітей. Формування інклюзивних груп у закладах позашкільної освіти (далі – ЗПО) має відбуватися з урахуванням підготовки педагогів, які будуть здійснювати освітній процес у цих групах.

Для якісної організації навчання та створення інклюзивного освітнього середовища заклад позашкільної освіти повинен створювати певні умови для занять та тренування дітей. Серед них: вирішення питання доступності як архітектурної, так і навчальної; забезпечення психолого-медичного супроводу занять, залучення тьюторів або людини, яка має професійні навички, що необхідні для

роботи з дітьми з ООП. Водночас мають бути враховані всі необхідні умови для кожної категорії дітей окремо.

У період з 2020 по 2021 р. проводили дослідження з метою визначення впливу занять спортивно-технічними видами спорту на соціалізацію дітей з ООП. В експертному опитуванні брали участь тренери з судномодельного спорту, керівники гуртків судномоделювання, що функціонують у ЗПО м. Києва, та керівники відділів науково-технічної творчості ЗПО, які охоплюють гуртки спортивно-технічних видів спорту. Більшість експертів мали практичний досвід роботи з дітьми з інвалідністю.

Деякі експерти визначали, що за своєю специфікою спортивно-технічні види спорту мають особливості тренувальної діяльності, що потребує індивідуальної уваги до кожного вихованця. Тому на заняттях можуть виникати певні складнощі під час спільної роботи дітей з ООП та інших дітей.

Ключову роль в успішній соціалізації дітей з ООП на заняттях судномодельним спортом відіграє виявлення та подолання проблем, що можуть виникати у процесі навчання дітей в інклюзивних групах (табл. 1).

Отже, на думку керівників гуртків та тренерів з судномодельного спорту, жодних проблем не повинно виникати під час спільного навчання у гуртках практично здорових дітей та дітей з інвалідністю. Проте передбачають, що серед можливих проблем актуальним може бути зниження уваги до практично здорових дітей з боку тренера, що позначиться на їх зацікавленості до занять. Для дітей в інклюзивному просторі під час взаємодії з практично здоровими однолітками на заняттях судномоделюванням існують певні переваги спільного навчання. На думку тренерів, спільне навчання сприятиме кращій соціалізації дітей з інвалідністю. За рахунок постійної взаємодії у них є можливість продемонструвати власні вміння, отримати досвід командної роботи, а також розвинути комунікативні здібності. Змагальна діяльність у спортивно-технічних видах спорту передбачає не лише індивідуальну першість, а і командний залік. Тому не менш важливими є командна взаємодія, взаємодопомога та підтримка. Розвиток соціальних навичок (soft skills) є ще однією з переваг спільного навчання в процесі гурткової роботи та на змаганнях.

Таблиця 1. Проблеми, що виникають під час спільного навчання дітей з інвалідністю та практично здорових однолітків

Проблема	Бал
Немає жодних проблем	8
Зниження уваги до практично здорових дітей з боку тренера	7
Зниження у практично здорових дітей зацікавленості до занять	4,7
Дитина з інвалідністю заважає ефективному навчальному процесу	4
Неможливість тренерів створити сприятливу атмосферу для взаємодії у гуртку	4
Виникнення конфліктів між дітьми	3,7
Несприйняття дітей з інвалідністю в групі	3,3
Незадоволення батьків практично здорових дітей спільним перебуванням та навчанням з дітьми з інвалідністю	1,3

Можливості дітей з ООП залежать від фізичної чи розумової недостатності або труднощів, що виникають у процесі навчання, засвоєння знань, умінь та навичок. Заняття спортивно-технічними видами спорту насамперед пов'язані з гурткової роботою та вимагають від дитини впевненості у виконанні різних рухів і сконцентрованості під час взаємодії з будь-якими предметами чи інструментами. Формування та удосконалення дрібної моторики у дітей стимулює діяльність центральної нервової системи, психічних процесів, мовлення, а також сприяє розумовій активності та розвитку творчого потенціалу.

На думку експертів, серед провідних мотивів, що спонукають дітей з ООП до занять спортивно-технічними видами спорту, є можливість соціалізації, технічний розвиток та здатність робити щось своїми руками. Також спортивно-технічні види спорту мають значний потенціал для розвитку дрібної моторики, оскільки вихованці власноруч створюють різні моделі, працюють з дрібними деталями (рис. 1).

За результатами проведеного опитування батьків, чиї діти займаються в гуртках судномоделювання, визначено позитивний вплив занять судномодельним спортом на практично здорових дітей та дітей з ООП. На думку респондентів, найбільш значущим для дітей з інвалідністю є розвиток комунікативних здібностей, тоді як для практично здорових дітей – це оволодіння навичками моделювання, проєктування, технічний розвиток, поява нових друзів та знайомств (табл. 2).

Заняття спортивно-технічними видами спорту, в основі яких є конструкторсько-графічна діяльність, здебільшого мають позитивний вплив та стимулюють загальний розвиток дитини, сприяють профілактиці та подоланню порушень, що виникають внаслідок порушення функцій слухового аналізатора.

У проведеному досліджені визначено основні фактори, що сприяють успішній соціалізації дітей з інвалід-

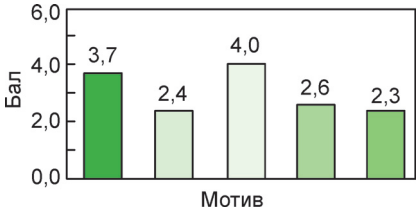

Рисунок 1 – Мотиви дітей з особливими освітніми проблемами до занять спортивно-технічними видами спорту:
– технічний розвиток, здатність робити щось своїми руками; – ментальний розвиток; – соціалізація; – можливість участі у конкурсах та змаганнях; – отримання технічної професії (в перспективі)

Таблиця 2. Фактори, що обумовлюють позитивний вплив судномодельного спорту

Фактор	Для практично здорових дітей		Для дітей з інвалідністю	
	бал	ранг	бал	ранг
Розвиток комунікативних здібностей, поява друзів/знайомих	2,5	6	6,3	1
Оволодіння навичками моделювання, проєктування; технічний розвиток	5,2	1	3,1	5
Розвиток мислення, дрібної моторики, креативності	4,7	3	6,3	2
Підвищення мотивації до занять спортом за рахунок змагальної діяльності	3,7	5	2,0	7
Можливість соціалізації	2,5	7	5,5	3
Оволодіння сучасними знаннями в галузі техніки та технологій	4,9	2	2,8	4
Створення підґрунтя для отримання технічної професії в майбутньому	4,1	4	2,1	6

ністю на заняттях судномоделюванням (рис. 2).

Серед найбільш значущих факторів виділено взаємодію і співпрацю у гуртку, на тренуваннях та змаганнях; вплив тренера/керівника гуртка на формування позитивної атмосфери в групі та адекватні стосунки між дітьми під час занять та після них (контроль за поведінкою, ставлення дітей одне до одного, запобігання та недопущення конфліктних ситуацій тощо).

Дискусія. На сьогодні важко переоцінити цінність занять спортом як фактора соціалізації та виховання особистості. В процесі спортивної діяльності виникають і проявляються різноманітні міжособистісні стосунки.

Проведене дослідження ґрунтувалось на твердженні науковців [8, 14],

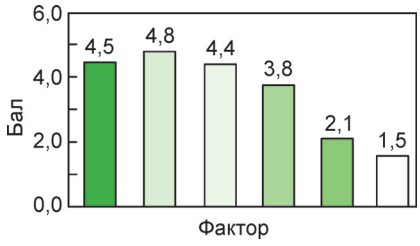

Рисунок 2 – Фактори, що сприяють успішній соціалізації дітей з інвалідністю на заняттях судномоделюванням

– вплив тренера/керівника гуртка та формування атмосфери в групі; – взаємодія і співпраця у гуртку на заняттях, тренуваннях, змаганнях; – адекватні стосунки між дітьми в групі; – поява нових друзів/знайомств; – комунікативні здібності; – власна самооцінка дитини

яке полягає у тому, що соціалізація дітей з ООП передбачає досягнення конкретного рівня розвитку інтелектуальних, емоційних та вольових якостей особистості, що повинні сформуватись для оптимального функціонування таких дітей як повноправних, всебічно розвинених членів суспільства. У дитини з ООП з'являється більше можливостей для соціалізації за рахунок її залучення до занять спортом, зокрема до гурткової діяльності та під час спільної діяльності у колективі однолітків.

Аналіз науково-методичної та навчальної літератури з питань інклюзивної освіти показав, що важливу роль у соціалізації дитини з ООП відіграють заклади позашкільної освіти, де задовольняються інтереси, індивідуальні потреби дітей у сфері культури, мистецтва, науки, спорту, відбувається формування життєво необхідних навичок та створюються сприятливі умови для розвитку творчої особистості [5].

О. В. Биковська [1, 19] у своїх наукових працях зазначає, що позашкільна освіта розглядається як простір для виховання, розвитку та соціалізації особистості за рахунок довільності вибору, різноманітності напрямів навчання та їх спрямованості. Так, спортивно-технічні види спорту, що представлені гуртками моделювання у ЗПО, спрямовані на формування техніко-технологічних умінь та навичок, набуття досвіду з науково-технічної творчості, сприяння емоційному, фізичному та інтелектуальному розвитку, що і підтвердило проведене дослідження.

Спортивна діяльність у судномодельному спорті характеризується готовністю до тривалого навчально-тренувального процесу, що передбачає соціально-психологічну підготовленість, вольову підготовку, змагальний досвід, здатність до самовиховання.

Заняття будь-яким спортом чинять значний вплив на розвиток та становлення людини, незалежно від віку, статі, фізичного чи психоемоційного розвитку. Тому у навчальній, тренувальній та змагальній діяльності необхідний кваліфікований психолого-педагогічний супровід [6].

Заняття спортивно-технічними видами спорту мають і виховний вплив, оскільки це організаційна діяльність між педагогом та учнем (учнями), спрямована на зміни моральних, соціально-психологічних характеристик та формування поведінки вихованців [3, 15].

Аналіз літературних джерел показав, що зміст виховного впливу полягає у ставленні, поглядах, переконаннях, цілях, принципах та стилях поведінки, які вихователі (педагог або батьки) прагнуть зробити прямо або опосередковано надбанням іншої людини – вихованця, учня. Цей процес залежить від кваліфікованості педаго-

га (тренера) та його взаємодії з учнем (спортсменом) [17].

Судномодельний спорт як один з технічних видів спорту має специфічний вплив на дитину за рахунок того, що в його основі лежать розробка, проєктування та конструювання різних моделей для подальшої участі у змаганнях. Заняття у гуртках судномоделювання проводять за навчальною програмою, диференційованою за рівнями, роками навчання, з урахуванням виду та складності виготовленої моделі [7].

Доведено, що виховний вплив судномодельного спорту проявляється, насамперед, позитивними зрушеннями у поведінці вихованців, у їх зацікавленості продовжувати спілкування з тренером/керівником гуртка, однолітками, регулярно відвідувати заняття, удосконалювати техніко-технологічні вміння; розвивати творчі, дослідницькі здібності, фантазію та креативність. Як результат – сформувати власні цінності та вимоги до самого себе [2, 9, 17].

Попередні дослідження [25] дали змогу визначити, що під впливом занять судномоделюванням у вихованців відбуваються зміни у поведінці. Вони стають більш зібраними, веселими, спокійними та відчувають покращення результатів навчання у школі, зростання успіхів на трудовому навчанні, у них з'являються уважність до часу, пунктуальність, змінюється ставлення до оточуючих. Заняття судномоделюванням підвищили інтерес до роботи своїми руками, виготовлення моделей, нових знань з судномоделювання. Понад 80 % дітей подобається робота з інструментами та верстатами, що є специфікою технічних видів спорту. З точки зору батьків, у дітей після регулярної гурткової роботи зросла зацікавленість до техніки та технологій, судномоделізму та розвинулось вміння користуватись різними інструментами. Суттєві зміни відбулись і у поведінці: діти стали більш організованими, відповідальними, зосередженими, комунікабельними.

Проведене дослідження ґрунтувалось на узагальненні раніше отриманих даних про те, що визначення комунікабельності дітей на заняттях є характеристикою загальної атмосфери, яку створює керівник гуртка або тренер, та того, як почувається дитина в колективі, в якому займається. Комунікабельність дитини, тобто здатність до спілкування та пізнання, контакту з керівником/тренером та зв'язку з іншими, впливає на її характер, настрій і загальне самопочуття. Комунікабельність у судномодельному спорті та під час гурткової роботи важлива для уважного сприйняття інформації, швидкості реакції, належної поведінки (оскільки робота з інструментами та верстатами потребує сконцентрованості та дотримання техніки безпеки), а також для практичного застосування отриманих знань та умінь [24].

Судномодельний спорт приваблює дітей тим, що у процесі занять розвиваються розумові здібності та технічні вміння; діти працюють руками, а результатом їх роботи є власноруч виготовлена із простої заготовки модель (ходова або стендова) для участі у змагальній діяльності та отримання розрядів. Саме можливість щось вміти робити власними руками, тяга до водної тематики, вивчення будови та функцій кораблів та суден є основними критеріями популярності судномодельного спорту серед дітей.

З погляду психологів [16, 23], дітям молодшого та середнього шкільного віку, тобто 8–12 років, притаманні імпульсивність, емоційність, вразливість, формування власної позиції та поглядів, а також існує потреба у визнанні й оцінці власних дій. У цей період оточення дитини формує її поведінку. У нашому дослідженні ці погляди були підтверджені результатами анкетування батьків.

У процесі занять судномодельним спортом виховуються такі риси, як працьовитість, повага до праці, акуратність та наполегливість. Навчання розвиває у вихованців технічне мислення та творчу активність, надає можливості для створення власними руками спортивних моделей різних класів.

Отримані в ході дослідження дані дозволили обґрунтувати позитивний вплив занять спортивно-технічними видами спорту для дітей з ООП та фактори, що сприяють успішній їх соціалізації під час занять судномоделюванням. Вони цілком корелюються з результатами досліджень М. Є. Чайковського, І. В. Таланчук, Г. В. Давиденко та ін., які розглядали ці питання у сфері освіти [4, 20, 22].

Висновки. За результатами аналізу науково-методичної літератури та проведеного дослідження з'ясовано, що спортивно-технічні види спорту мають значний потенціал для соціалізації дітей. Це безпосередньо пов'язано зі специфікою гурткової роботи, тренувальної та змагальної діяльності. Виховний вплив занять судномодельним спортом полягає у тому, що регулярні заняття сприяють покращенню комунікативних здібностей та вмінню працювати в команді. Під час гурткової роботи вихованці набувають умінь та навичок для самостійності, працелюбності; розвивають дрібну моторику, творчі та дослідницькі здібності, просторове та логічне мислення, фантазію та уяву.

Позитивний вплив занять спортивно-технічними видами спорту пов'язаний зі зрушеннями у поведінці дітей, що проявляються у більшій організованості, зосередженості, комунікабельності, а конструкторсько-графічна діяльність стимулює розвиток пізнавальних процесів дитини.

Для успішної соціалізації дітей з ООП під час занять судномодельним спортом та гурткової роботи необхідно враховувати можливі проблеми, що можуть виникати у процесі навчання дітей в інклюзивних групах та мотиви дітей з ООП до занять. Водночас вплив тренера/керівника гуртка на формування позитивного мікроклімату в колективі під час спільного навчання дітей з інвалідністю з практично здоровими однолітками є першочерговим фактором для успішної соціалізації дітей.

Перспективи подальших досліджень полягають у розробці та впровадженні в освітній процес гуртків судномоделювання методичних рекомендацій для роботи з дітьми з ООП на основі індивідуалізації навчання.

Конфлікт інтересів. Автори заявляють, що відсутній будь-який конфлікт інтересів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Биковська ОВ. Позашкільна освіта: теоретико-методичні основи. Київ: ІВЦ АЛКОН. 2008. 336.

2. Виховні та соціально-педагогічні цілі позашкільних установ. [Інтернет]. 2011. [Цитовано 2021 Лют 13]. Доступно:http://osvita.ua/vnz/reports/pedagog/14339/

3. Власова ОІ. Педагогічна психологія: навч. посібник. Київ; 2013. 480.

4. Давиденко ГВ. Теоретико-методичні засади організації інклюзивного навчання у вищих навчальних закладах країн європейського союзу. [автореферат]. [Інтернет]. 2015. [цитовано 2021 Лют 20]. Доступно: https://ihed.org.ua/wp-content/uploads/2019/01/Davidenko_17.11.2015_avtoref.pdf

5. Інклюзивна освіта. Навчальний посібник. Київ: ТОВ «Агентство «Україна»; 2019. 300.

6. Клименко ВВ. Психологія спорту. Київ: МАУП; 2007. 427.

7. Когут ІО, Маринич ВЛ, Шитікова ЄА. Організаційно-методичне забезпечення функціонування спортивно-технічних видів спорту в Україні. Теорія і методика фіз. виховання і спорту. 2020; 3: 70–73. Доступно: http://tmfvs-journal.uni-sport.edu.ua/article/view/229606/228613

8. Колупаєва АА, Савчук ЛО. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання. Київ: Видавнича група «АТОПОЛ»; 2011. 274 с.

9. Литовченко ОВ. Виховний потенціал позашкільних навчальних закладів: аспекти дослідження. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова: зб. наук. праць. Серія «Педагогічні науки». Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова. 2010; 24:87–91.

10. Мальгин ВЕ, Рожкова ГЮ. Социальная роль спорта в условиях закритого административно-территориального образования. Молодой ученый. 2014; 16 (75): 351–354.

11. Мамаєва ОВ, Мамаєв ДЮ. Фізична культура і спорт як чинники соціалізації особистості. Науковий журнал. ХОВНОКУ- ХДАДМ. Харків. 2010; 58–60.

12. Мукан Н, Козіброда Л. Значення фізичного виховання і спорту у соціалізації дітей з особливими потребами [Інтернет]. 2021. [цитовано 2021 Квіт15]. Доступно: http://mir.dspu.edu.ua/article/view/228269/227415

13. Олійник Г. Особливості соціалізації дітей з особливими потребами у сучасному українському суспільстві. Social Work and Education. Ternopil-Aberdeen, 2020; 7 (2): 178–185.

14. Основи інклюзивної освіти. Навчально-методичний посібник. Колупаєва АА, редактор. Київ: «А.С.К.», 2012. 308 с.

15. Проскурина ЕФ. Влияние спорта на формирование личности. Научные исследования: от теории к практике. Материалы X Междунар. науч.-практ. конф. Чебоксары: ЦНС «Интерактив плюс». 2016; 4 (10): 251–253.

16. Психологічні особливості дітей молодшого шкільного віку [Інтернет]. [цитовано 2021 Бер 10]. Доступно: http://schors-school1.edukit.cn.ua/socialjno-psihologichna_sluzhba/psihologiya_shkolyara/psihologichni_osoblivosti_ditej_molodshogo_shkiljnogo_viku/

17. Сеник АМ. Виховний вплив позашкільних закладів на оптимізацію державницького виховання учнівської молоді. Вісник Дніпропетров. університету імені Альфреда Нобеля. Серія: Педагогіка і психологія. 2016; 1: 106–111.

18. Сергієнко ВП. Проблема соціалізації школярів засобами фізичного виховання та спорту у позанавчальний час. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15: Наук.-пед. проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). 2017; 12: 102–105.

19. Стратегія розвитку позашкільної освіти. Київ: ІВЦ АЛКОН. 2018; 96 с. ISBN 978-966-8449-64-2 [Інтернет]. 2018. [цитовано 2021 Бер 18]. Доступно: http://www.enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/23320/1/Stratehiia%20Rozvytku%20Pozashkilnoi%20Osvity.pdf

20. Таланчук ІВ. Соціалізація молоді з особливими освітніми потребами: кращі практики: метод. посіб. Київ: Талком; 2020. 128.

21. Тарабасова ЛГ. Соціалізація дітей з особливими потребами. Теоретико-методологічне дослідження. Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови. 2015; 9: 132–139.

22. Чайковський МЄ. Інтеграція та інклюзія молоді з особливими потребами: соціально-педагогічна складова. Зб. наук. праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна». 2015; 10: 69–73.

23. Чумак ВВ. Вікова психологія: навч. посіб. Бердянськ. 2015; 192 с. ISBN 978-966-2261-00-0 [Інтернет]. 2015. [цитовано 2021 Лют 20]. Доступно: https://dspace.bdpu.org/bitstream/123456789/268/1/Chumak%20V.V.%20Vikova%20psykholohiya.pdf

24. Шитікова ЄА Виховний вплив занять судномодельним спортом на учнівську молодь. Неолімпійський спорт: історія, проблеми управління та система підготовки спортсменів: зб. наук. праць та матеріалів IV Всеукр. студентської науково-метод. конф. Дніпро: ПДАФКіС. 2018; 388–395.

25. Шитікова ЄА. Специфіка реалізації інклюзивного підходу до організації освітнього процесу в гуртках спортивно-технічного профілю. Зб. тез доповідей XII Міжнар. наукової конф. «Молодь та олімпійський рух», 17 травня 2019 року. Київ; 2019: 26, 27.

26. Sahil Sharma Role of games and sports in the process of socialization. International Journal of Physiology, Nutrition and Physical Education. 2019; 4(1): 1867–1869.

27. Sports and Socialization. [Інтернет]. [цитовано 2021 Лют 25]. Доступно: http://sociology.iresearchnet.com/sociology-of-sport/sports-and-socialization/

28. What Is the Role of Sports in Socialization? [Інтернет]. 2018. [цитовано 2021 Бер 18]. Доступно: https://www.sportsrec.com/8250049/what-is-the-role-of-sports-in-socialization

LITERATURE

1. Bykovska OV. Extracurricular education: theoretical and methodological bases. Kyiv: IPC ALKON. 2008. 336.

2. Educational and socio-pedagogical goals of out-of-school institutions. [Internet]. 2011. [Cited February 20 2019]. Retrieved from: http://osvita.ua/vnz/reports/pedagog/14339/

3. Vlasova OI. Pedagogical psychology: study guide. Kyiv; 2013. 480.

4. Davydenko GV.Theoretical and methodological principles of the organization of inclusive education in higher educational institutions of the European Union. [avtoreferat]. [Internet]. 2015. [cited February 20 2021]. Retrieved from: https://ihed.org.ua/wp-content/uploads/2019/01/Davidenko_17.11.2015_avtoref.pdf

5. Inclusive education. Study guide. Kyiv: TOV 'Agentstvo "Ukraina"'; 2019. 300.

6. Klymenko VV. Psychology of sport. Kyiv: MAUP; 2007. 427.

7. Kogut IO, Marynych VL, Shytikova YeA. Organizational and methodical support of sports and technical sports event functioning in Ukraine. Theory and methods of physical education and sports. 2020; 3: 70–73. Retrieved from: http://tmfvs-journal.uni-sport.edu.ua/article/view/229606/228613

8. Kolupaieva AA, Savchuk LO. Children with special educational needs and organization of their education. Kyiv: Publishing group 'ATOPOL'; 2011. 274 p.

9. Lytovchenko OV. Educational potential of out-of-school educational institutions: aspects of the study. Naukovyi chasopys of M.P.Dragomanov National Pedagogical University: collection of scientific papers. Series 'Pedagogical Sciences'. Kyiv: Publ. house of M.P.Dragomanov NPU. 2010; 24:87–91.

10. Malgin VE, Rozhkova GYu. The social role of sports in a closed administrative-territorial entity. Young scientist. 2014; 16 (75): 351–354.

11. Mamaieva OV, Mamaiev DYu. Physical culture and sports as factors of personality socialization. Scientific journal. KhOVNOKU- KhDADM. Kharkiv. 2010; 58–60.

12. Mukan N, Kozibroda L. The importance of physical education and sports in the socialization of children with special needs. [Internet]. 2021. [cited April 20, 2021]. Retrieved from: http://mir.dspu.edu.ua/article/view/228269/227415

13. Oliinyk G. Features of socialization of children with special needs in modern Ukrainian society. Social Work and Education. Ternopil-Aberdeen, 2020; 7 (2): 178–185.

14. The basics of inclusive education. Educational-methodological manual. Kolupaieva AA, editor. Kyiv: «A.S.K.», 2012. 308 p.

15. Proskurina EF. Effects of sports on personality formation. Scientific research: from theory to practice. Proceedings of the Xth Int. scient.-pract. conf. Cheboksary: CNS 'Interactive plus'. 2016; 4 (10): 251–253.

16. Psychological characteristics of primary school-age children. [Internet]. [cited March 10, 2021]. Retrieved from: http://schors-school1.edukit.cn.ua/socialjno-psihologichna_sluzhba/psihologiya_shkolyara/psihologichni_osoblivosti_ditej_molodshogo_shkiljnogo_viku/

17. Senyk AM. Educational influence of out-of-school establishments on the optimization of civic education of student's youth. Visnyk Dnipropetrovs'kogo universitetu imeni Al'freda Nobelya. Seires: Pedagogy and Psychology. 2016; 1: 106–111.

18. Sergiienko VP. The problem of school students socialization by means of physical education and sports in extracurricular time. Naukovyi chasopys of M.P.Dragomanov National Pedagogical University. Seires 15. Scient.-ped. issues of physical culture (physical culture and sports). 2017; 12. 102–105.

19. Extracurricular education development strategy. Kyiv: IPC ALKON. 2018; 96 p. ISBN 978-966-8449-64-2 [Internet]. 2018. [cited March 18, 2021]. Retrieved from: http://www.enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/23320/1/Stratehiia%20Rozvytku%20Pozashkilnoi%20Osvity.pdf

20. Talanchuk IV. Socialization of young people with special educational needs: best practices: method. guide. Kyiv: Talkom; 2020. 128.

21. Tarabasova LG. Socialization of children with special needs. Theoretical and methodological

research. Education of people with special needs: the ways for development. 2015; 9: 132–139.

22. Chaikovskyi MYe. Integration and inclusion of young people with special needs: socio-pedagogical component. Collection of scientific papers of the Khmelnytsky Institute of Social Technologies, of University 'Ukraine'. 2015; 10. 69–73.

23. Chumak VV. Age-related psychology: study guide. Berdiansk. 2015; 192 p. ISBN 978-966-2261-00-0 [Internet]. 2015. [cited February 20, 2021]. Retrieved from: https://dspace.bdpu.org/bitstream/123456789/268/1/Chumak%20V.V.%20Vikova%20psykholohiya.pdf

24. Shytikova YeA. Educational impact of ship modeling activities on students. Non-Olympic Sports: History, Management Problems and Training System for Athletes: Proceedings of the IVth All-Ukrainian student scient. and method. conf. Dnipro: Dnipropetrovsk State Institute of Physical Culture and Sports. 2018; 388–395.

25. Shytikova YeA. The features of the implementation of an inclusive approach to the organization of educational process in technical sports groups. Proceedings of the XII Intern. conf. of young scientists 'Youth and the Olympic Movement', May 17, 2019. Kyiv; 2019: 26, 27.

26. Sahil Sharma Role of games and sports in the process of socialization. International Journal of Physiology, Nutrition and Physical Education. 2019; 4(1): 1867–1869.

27. Sports and Socialization. [Інтернет]. [цитовано 2021 Лют 25]. Доступно: http://sociology.iresearchnet.com/sociology-of-sport/sports-and-socialization/

28. What Is the Role of Sports in Socialization? [Інтернет]. 2018. [цитовано 2021 Бер 18]. Доступно: https://www.sportsrec.com/8250049/what-is-the-role-of-sports-in-socialization

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРІВ

Когут Ірина Олександрівна https:orcid.org/0000-0002-8862-9545, kogut_irina@ukr.net
Маринич Вікторія Леонідівна https:orcid.org/0000-0003-2784-680X, wikleon@ukr.net
Шитікова Єлизавета Андріївна https:orcid.org/0000-0003-3539-0777, lisa_sudo1308@ukr.net,

Національний університет фізичного виховання і спорту України
03150, Київ, вул. Фізкультури, 1

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

Kogut Iryna https:orcid.org/0000-0002-8862-9545, kogut_irina@ukr.net
Marynych Viktoriia https:orcid.org/0000-0003-2784-680X, wikleon@ukr.net
Shytikova Yelyzaveta https:orcid.org/0000-0003-3539-0777, lisa_sudo1308@ukr.net,

National University of Ukraine on Physical Education and Sport
03150, Kyiv, Fizkul'tury str., 1

Надійшла 12.05.2021